

Inhoudsopgave

Noot van de vertaler	9
Voorwoord	11
Inleiding	15
I Bakermat van de Regel van Benedictus	15
II Het laatantieke tijdperk: ontregelde tijden	16
III Het leven van Benedictus: door het dal de berg op	17
IV Monastieke bronnen	21
V De opbouw van de Regel	23
VI De spiritualiteit van de Regel	24
Vreedzaamheid	25
Gehoorzaamheid	26
Zwijgzaamheid	27
Nederigheid	28
Onderscheiding	29
Stabiliteit	30
Monastiek levensgedrag	32
Gebed	33
Werk	34
Toeleg in de school van de Heer	37
VII Huidige betekenis	39
Tekst <i>Regel</i>	43
Proloog	45
1. Soorten monniken	53
2. Eigenschappen van de abt	55
3. Raadplegen van de broeders	59
4. Middelen om het goede te doen	61
5. Gehoorzaamheid	66
6. Zwijgzaamheid	68

7. Nederigheid	69
8. Het goddelijk officie 's nachts	78
9. Psalmen voor de nachtgetijden	79
10. Nachtgetijden in de zomertijd	81
11. Nachtgetijden op zondagen	81
12. Lauden	83
13. Lauden door de week	83
14. Nachtgetijden op feesten van heiligen	84
15. Tijdstippen voor het alleluja	85
16. De dagelijkse officies	85
17. Het aantal psalmen tijdens de uren	86
18. Volgorde van de psalmen tijdens de officies	87
19. Waardig psalmen zingen	90
20. Eerbiedig bidden	90
21. De dekenen	91
22. Slapen	92
23. Schorsing van schuldigen	93
24. Methode van schorsing	94
25. Zware vergrijpen	94
26. Zonder opdracht omgaan met geschorsten	95
27. Zorg van de abt voor geschorsten	96
28. Onwil tot verbetering ondanks herhaalde bestraffing	97
29. Terugkeer van wie weggingen	98
30. Bestrafing van minderjarigen	99
31. De keldermeester	99
32. Gereedschap en andere zaken	102
33. Privébezit van monniken	102
34. Elk naar behoefte	103
35. De wekelijkse keukendienst	104
36. Zieken	106
37. Bejaarden en kinderen	107
38. Voorlezer van de week	107
39. Hoeveelheid eten	109
40. Hoeveelheid drinken	110
41. Tijdstippen voor maaltijden	111
42. Stilte na de completen	112
43. Laatkomers bij het officie of de maaltijd	113

44. Boetedoening voor geschorsten	115
45. Vergissingen maken in de gebedsruimte	116
46. Andersoortige fouten	117
47. Het signaal voor het uur van het officie	117
48. Dagelijks handwerk	118
49. Onderhouden van de vasten	122
50. Broeders die ver van het klooster werken of op reis zijn	123
51. Broeders met minder verre bestemmingen	123
52. De gebedsruimte	124
53. Ontvangst van gasten	125
54. Cadeautjes	127
55. Kleding en schoeisel	128
56. De tafel van de abt	130
57. Vaklieden	130
58. Procedure voor opname van broeders	132
59. Oblatuur van edelen of armen	135
60. Priesters die in het klooster willen wonen	136
61. Monniken van elders	138
62. Priesters van het klooster	139
63. Rangorde binnen de gemeenschap	140
64. Benoeming van de abt	142
65. De prior	145
66. Portiers	148
67. Broeders die op reis gaan	149
68. Onmogelijke opdrachten	150
69. Niet zomaar een ander verdedigen	150
70. Niet lukraak iemand slaan	151
71. Gehoorzaamheid aan elkaar	152
72. De goede wedijver van de monnik	153
73. Beperktheid van deze Regel	154
Bibliografie	157
Registers	163
De samenstellers	173

Inleiding

I Bakermat van de Regel van Benedictus

Het moederklooster van de benedictijnen, *archicoenobium Montis Casini*, is meerdere keren in haar langdurige bestaan verwoest.¹ Telkens weer herrees het uit het puin; voor het laatst na de slag van Montecassino in januari 1944. Het klooster is van buiten en van binnen een indrukwekkend bouwwerk, hoog gelegen op de berg Montecassino (516 meter) en met een kloostergang van wel twee voetbalvelden lang. Even verheven is de geestelijke betekenis van het klooster, in 529 gesticht door de heilige Benedictus van Nursia, die er zijn beroemde kloosterregel schreef. Deze *Regula Benedicti* gaf het opkomende monnikendom in het Westen een beslissende impuls, een impuls die tot op vandaag doorwerkt. Zo werd zij het middelpunt van een ‘globaal’ netwerk van kloosterstichtingen waarin mensen gezamenlijk Christus willen navolgen. De Duitse journalist Peter Seewald formuleert het zo: ‘Zoals in een estafetteploeg hebben monniken hier de fakkel van hun roeping doorgegeven en doen dat nog steeds’.²

Deze continuïteit van een oeroude levensvorm en de blijvende betekenis van het werk van Benedictus zijn vooral te danken aan de interne robuustheid van de Regel, waardoor hij een spiritueel basisprogramma kon worden voor alle tijden. Nadenkend over de duurzaamheid van de Regel stelt de Italiaanse filosoof Giorgio Agamben dat ‘monniken samenvallen met hun levensvorm’.³ De individuele monnik treedt terug achter de inspiratie die voor hem letterlijk *geregeld* is

- 1 Zie de afbeelding van de abdij Montecassino op de cover van deze uitgave.
- 2 P. Seewald, *Die Schule der Mönche. Inspirationen für unseren Alltag*. Herder, Freiburg i.Br., 2003, blz. 23.
- 3 G. Agamben, *Höchste Armut. Ordensregeln und Lebensform*. Homo Sacer 4,1. Fischer, Frankfurt a.M., 2012 (*Allissima Poverta. Regula monastica e forma di vita*. Neri Pozza, Vicenza, 2011). Omwille van de leesbaarheid beperken we ons tot het woord ‘monniken’, waar we ook monialen, oblaten en anderen die een monastieke levenswijze volgen of erdoor geïnspireerd zijn bedoelen.

en achter de gemeenschap die deze inspiratie *vormgeeft*. Omgekeerd is een duurzame levensvorm alleen maar denkbaar als ze stoelt op een levensinhoud; meer nog dan het zonlicht weerkaatst het robuuste Montecassino het licht van de eeuwigheid. De gezaghebbende benedictijnse denker Jean Leclercq spreekt in dit verband over het ‘eschatologische karakter’ van het monastieke leven:⁴ de monastieke traditie is nooit af en de vervulling ervan is een belofte die nog uitstaat. Ondertussen blijft de basisinspiratie vitaal door een interne discipline en concrete regels voor het samenleven. Door een ascese op zich te nemen kan de monnik groeien van een *ongeregeld* iemand naar een gedisciplineerd mens. De berg Montecassino staat daarbij symbool voor de uitdaging, de klim, en het einddoel.

II Het laatantieke tijdperk: ontregelde tijden

In veel opzichten was de laatantieke periode een woelig en ongeregeld tijdperk, waarin weinig politiek en cultureel houvast bestond. Onder de Ostrogotische koning Theodorik de Grote (451-526) stichtte Cassiodorus (485-580), een tijdgenoot van Benedictus (480-547), het klooster Vivarium, dat tot een bloeiend centrum van monastieke cultuur uitgroeide. Cassiodorus wilde in Rome een academie oprichten waar die cultuur tot verdere bloei kon komen, maar ‘de oorlog en de onlusten in het Italische koninkrijk maakten een definitief einde aan mijn wens’.⁵ De Ostrogoten waren arianen (die niet in de wezenseenheid van Christus met de Vader geloofden), een religieuze minderheid in Italië. Theodorik was in religieus opzicht echter tolerant en bood ruimte voor de monastieke cultuur waar Cassiodorus zo’n belangrijk vertegenwoordiger van was. Na de dood van de koning was het echter gedaan met de relatieve vrede, waardoor ook het monastieke cultuurideaal van Cassiodorus sneuvelde.

De verantwoordelijke was de intolerante Totila, vanaf 541 Ostrogotisch koning en vanaf 546 heerser over Rome. De voornaamste biograaf van Benedictus, paus Gregorius de Grote (590-604), vertelt over een ontmoeting tussen Totila en Benedictus (rond 546): ‘Toen kwam Totila de man Gods in eigen persoon opzoeken. Hij zag hem in de

4 J. Leclercq, *L'amour des lettres et le désir de Dieu*. Cerf, Parijs, 1957.

5 *Institutiones divinarum et saecularium litterarum* I, Praef. 1.

verte zitten, dorst niet dichterbij te komen en boog zich diep ter aarde. Nadat de godsmann hem twee-, driemaal had gezegd: “Sta op”, maar hij onder diens ogen niet overeind durfde te komen, gewaardigde Benedictus, dienaar van onze Heer Jezus Christus, zich om zelf naar de ter aarde gebogen koning toe te komen. Hij richtte hem overeind, verweet hem zijn optreden en voorspelde hem alles wat hem zou overkomen in de volgende weinige woorden: “Je doet veel kwaad, hebt veel kwaad gedaan. Houd toch eindelijk je ongerechtigheid in toom. Ja, Rome zal je binnentrekken; de zee oversteken; negen jaar regeren, in het tiende jaar sterven”⁶.

Het leven van de inheemse bevolking werd meer dan eens ontregeld door binnendringende stammen met een afwijkende religie. Tegen deze achtergrond is de behoefte van Benedictus om het leven in zijn klooster vreedzaam te regelen begrijpelijk. De beschreven ontmoeting tussen Benedictus en Totila maakt vooral duidelijk hoe het geordende gezag de willekeur aanklaagt. De voorspelling komt uit: Totila sneuvelde in 552 in de veldslag met het leger van de Romeinse keizer Justinianus, die Italië weer heroverde op de Goten en het land zware materiële lasten oplegde. Onvoorzien was dat de (ariaanse) Longobarden twee decennia na de dood van Benedictus Italië binnenvielen (568) en drie decennia erna Montecassino verwoesten (577), dat tot 718 onbewoond bleef.

III Het leven van Benedictus: door het dal de berg op

We weten maar weinig over Benedictus. De voornaamste bron is de levensbeschrijving van paus Gregorius de Grote, die het vooral te doen was om ‘het samengaan van Kerk en monachisme’.⁷ Gregorius ontving het monnikshabit in een gemeenschap die leefde op het landgoed van zijn familie op de Monte Velio, ten zuidoosten van Rome, waar thans de lateraanse basiliek staat. De jaren in deze monastieke gemeenschap waren de gelukkigste van zijn leven. Pas later werd Gregorius met

6 Gregorius de Grote, *Dialogen. Het leven van Benedictus en andere heiligen*. Vertaald en van nawoord voorzien door G. Bartelink en F. van der Meer. Met een Ten geleide van dom Gerard Mathijsen osb. Sun, Nijmegen, 2001, blz. 103.

7 A. de Vogüé, *Benedikt von Nursia. Ein Lebensbild*. Verlag Neue Stadt, München, 2006, blz. 16 (*Saint Benoît. Homme de Dieu*. Les Editions de l’Atelier, Parijs, 2005).

Proloog

[1] Luister, mijn zoon, naar de voorschriften van je leraar en spits het oor van je hart.¹ Neem volgaarne de raadgevingen van je liefhebbende vader aan en breng ze goed in praktijk.² [2] Dan kun je door actieve gehoorzaamheid terugkeren naar Degene van wie je door luie ongehoorzaamheid was weggegaan.

[3] Mijn betoog is gericht tot jou, wie je ook bent, die afstand doet van zijn eigen wil³ en als soldaat van Christus de Heer en ware Koning⁴ de krachtige, roemrijke wapens van de gehoorzaamheid opneemt.⁵

[4] Allereerst moet je bij ieder goed werk waaraan je begint dringend tot Hem bidden dat Hij het tot voltooiing brengt. [5] Hij heeft ons al

1 Vgl. Spr. 1,8; 4,20; 6,20; Ps. 45,11

2 De lezer wordt meteen aan het begin van de Regel rechtstreeks aangesproken en aangespoord tot de basishouding die voor de verdere lectuur vereist is: 'luisteren'. Dit krijgt een tweevoudige invulling: de eerste is monastiek in de zin van een onderrecht voor monniken (Pseudo-Basilus, *Admonitio ad filium spiritualem* 1,11), de tweede is algemeen christelijk in de zin van een doopcatechese. De 'vader' die aan het woord is, is Christus; de lezer krijgt de rol toebedeeld van 'zoon'. Daarmee wordt iedere lezer meteen op de plaats van de leerling gezet.

3 De eigen wil (*voluntas propria*) duidt in de monastieke literatuur het eigen streven aan dat zich verzet tegen de wet van God. Verlangens en plannetjes die in dienst staan van het psychosociale ik, beogen primair het zelfbehoud en de versterking van het ego. Het streven van de eigen wil blijft immuun voor de genade die de mens wil meebrengen in de beweging van de Geest. Abba Poimèn zei dan ook 'dat 's mensen eigen wil een koperen muur is tussen hem en God en een keiharde rots' (Poimèn 54). Deze negatieve invulling van de eigen wil staat los van de positieve waardering voor de eigen vrijheid, het eigen oordeel en de verantwoordelijke keuzes die men maakt.

4 Mat. 27,37; 2 Tim. 2,3-4

5 Vgl. Gen. 27,3; Ef. 6,16. Het vooroordeel dat monniken van de wereld als zodanig afstand zouden moeten doen, spoort niet met wat hier bedoeld wordt: het gaat erom achter je te laten wat je belemmert op de weg van christen en monnik worden, en dat zijn je egocentrische gehechtheden (vgl. Pachomius, *Praecepta* 49). Deze negatieve kant van de mens leidt ertoe te sterk aan je eigen wil gehecht te zijn. Via de deugd van gehoorzaamheid kan dit overwonnen worden (vgl. vers 6).

tot zijn zonen willen rekenen en mag nooit bedroefd raken over slechte daden van ons.⁶ [6] We moeten Hem te allen tijde gehoorzamen met de kwaliteiten die Hij in ons heeft gelegd. Zo voorkomen we dat Hij als een boze vader zijn kinderen ontfermt, [7] of als een geducht meester uit ergernis over onze slechtheid zijn verdorven dienaren, die hem niet hebben willen volgen op de weg van de roem, prijsgeeft aan een eeuwige bestraffing.⁷

[8] Laten we dus eindelijk wakker worden, aangespoord door de woorden van de Schrift: *Het is tijd om uit de slaap te ontwaken.*⁸ [9] Laten we onze ogen openen naar het van God gegeven licht en ons oor te luisteren leggen bij de goddelijke stem,⁹ die ons elke dag toeroept en waarschuwt: [10] *Luister vandaag naar zijn stem en verhard uw hart niet,*¹⁰ [11] en ook: *Wie oren heeft moet horen wat de Geest tot de gemeenten zegt.*¹¹ [12] En wat zegt die dan? *Kom, kinderen, luister naar mij: ik zal jullie het ontzag voor de Heer bijbrengen.*¹²

6 De verantwoordelijkheid van de mens voor zijn handelen is een centraal motief voor Benedictus. Bij het schrijven van zijn Regel ontleende hij dit aan een van zijn belangrijkste bronnen, de oudere monnikenregel van de zogenaamde Meester (*Regula Magistri*). Die verantwoordelijkheid veronderstelt dat de mens vrij is om zijn eigen keuzes te maken. Gehoorzaamheid betekent je te laten richten in je juiste keuzes om Christus na te volgen (vgl. vers 1).

7 Hier wordt het belang van het keuzemoment en het volhouden op de monastieke levensweg onderstreept.

8 Rom. 13,11

9 Benedictijnse spiritualiteit bestaat vaak uit concrete handelingen. Vandaar dat de Regel een praktisch document is. Dat blijkt onder andere uit verwijzingen naar rituele handelingen. Hier wordt naar een gebaar bij het doopsel verwezen: de rite van het openen van de oren van de dopeling, een vast bestanddeel van de doopliturgie die voor het eerst door Ambrosius wordt vermeld (*De sacramentis* 1,2; *De mysteriis* 1,3-4).

10 Ps. 95,8

11 Vgl. Mat. 11,15; Apok. 2,7

12 Vgl. Ps. 34,12. 'Ontzag' is hier geen negatieve, inperkende houding. Het gaat volgens de monastieke traditie juist om openheid omdat 'ontzag voor mensen tot slavernij en ontzag voor de Heer tot vrijheid leidt' (Cassiodorus, *Expositio Psalmorum* 33,12). Vanuit de houding van openheid en vrijheid kan de mens de boodschap van God pas opnemen (vgl. het 'luisteren' in vers 1). Met zijn veelvuldig gebruik van het Woord Gods (de Bijbel) biedt Benedictus bij wijze van spreken het eerste materiaal aan voor dat luisteren.

Regel

Soorten monniken

(1) [1] Er zijn, zoals algemeen bekend, vier soorten monniken.⁴⁹

[2] Ten eerste zijn dat de cenobieten oftewel kloosterlingen, die hun dienst vervullen onder een regel en een abt.⁵⁰

[3] De tweede soort is die van de heremieten ofwel kluzenaars.⁵¹ Hun levenswijze kenmerkt zich niet door de vurige ijver van pas bekeerden, maar is het resultaat van een langdurige beproeving in een klooster. [4] Daar hebben zij met steun van veel anderen grondig geleerd tegen de duivel te strijden. [5] Pas als ze binnen de rangen van hun medebroeders goed zijn toegerust voor de eenzame strijd in de woestijn, kunnen ze op een gegeven moment buiten de steun van anderen. Met blote

49 Zoals de *Regula Magistri* gebruikt Benedictus meestal het woord ‘broeder’ voor de bewoners van het klooster. Het woord ‘monnik’ is voor specifieke uitleg gereserveerd. Dat is hier het geval: de letterlijke betekenis van monnik is ‘enkeling’ (*monachus*). Zijn hoofdtak is het om het eigen leven tot een *eenheid* te brengen (Mat. 6,22) en daardoor de eengezindheid van de gemeenschap te dienen (Hand. 4,32). Ook impliceert het begrip monnik soms ‘het enig noodzakelijke’ (Luc. 10,42), het uiteindelijke levensdoel.

50 ‘Cenobieten’ vormen een leefgemeenschap (*koinos* en *bios*). Het gaat dus om monniken die samenwonen in één huis (*monasterium*). Zij leven onder de abt en de Regel. De autoriteit van een regel wordt voor het eerst uitdrukkelijk vermeld in de *Regula Magistri*, die aangeeft dat de Regel de voorschriften van de Schrift vertaalt naar concrete gedragwijzen voor het monastieke leven (*disciplina*).

51 Het ideaal van het leven in afzondering (eremitisme) vinden we bij de anachoreten in de woestijnen van Egypte, Syrië en Palestina uit de derde en vierde eeuw. Cassianus bracht deze levensvorm naar het Westen. Volgens hem werd de radicaliteit en het enthousiasme van de apostolische tijd door de kluzenaars wakker gehouden (*Collationes* 18,5-6). Benedictus wijst het eremitisme niet af, maar opent een weg die volgens hem realistischer is: het leven in gemeenschap.

handen, met blote vuisten, zijn ze dan met Gods hulp in staat om te strijden tegen de zonden van het vlees en de gedachten.⁵²

[6] De derde soort monniken is meer dan afschuwelijk: dat zijn de sara-baïeten.⁵³ Die laten zich niet door een regel beproeven of leiden door ervaring en lijken daardoor niet op goud uit de oven,⁵⁴ maar zijn zacht geworden als lood. [7] In hun optreden zijn ze nog op wereldse dingen gericht, maar intussen liegen ze duidelijk tegen God door hun tonuur. [8] Ze leven in twee- of drietallen, of ook wel alleen, zonder herder, verblijven niet in de stallen van de Heer maar in die van henzelf. Hun enige wet is het uitleven van hun genoegens: [9] al hun meningen en keuzes noemen ze heilig, maar als ze ergens geen zin in hebben vinden ze het ‘niet toegestaan’.

[10] De vierde soort monniken zijn de zogeheten ‘rondzwerfers’.⁵⁵ Hun hele leven trekken ze van gebied naar gebied, telkens voor drie of vier dagen te gast bij allerlei monniken. [11] Altijd zijn ze zwervende en nooit hebben ze een vaste verblijfplaats. Ze doen louter wat ze zelf

52 Het woord ‘gevecht’ (*pugna*) komen we in het verdere verloop van de Regel niet meer tegen. Volgens Benedictus moet de monnik strijd voeren tegen het vlees en de gedachten. Het vlees, *caro*, vertaling van het Hebreeuwse *basar*, is de bijbelse aanduiding van het sociaal-psychische ik (het ego) dat in de ban is van de angst voor leegte en dood. Vanuit deze angst zal het proberen zich een illusoire onsterfelijkheid te verschaffen door zaken als bezit, macht, eer en kennis naar zich toe te trekken. Aldus bouwt het zich een identiteit op waarmee het individu zich vereenzelvigd. Maar deze identiteit is slechts schijn. De gedachten (Latijn: *cogitationes*; Grieks: *logismoi*) zijn vaak de eerste aanzetten van de versterking van deze schijnidentiteit. Ze dienen daarom met onderscheiding (*discretio*, *diacrisis*) benaderd te worden. Alleen gedachten die de wezenlijke identiteit van de mens bevestigen – zijn relationaliteit via zijn band met de Schepper en zijn medeschepselen – kunnen toegelaten worden. Zo leeft men niet meer volgens het vlees maar volgens de geest. De gemeenschap leert de monnik zich van zijn relationele identiteit bewust te worden en er dientengevolge naar te handelen.

53 Sarabaïeten zijn, gezien de context, monniken die zich door hun kruinschering als zodanig naar buiten toe profileren maar geen vast richtsnoer hanteren en dus gemakkelijk ten prooi vallen aan hun eigen willekeur. Hun levenswijze wordt dan leugenachtig omdat er geen eenheid is tussen buiten- en binnenkant.

54 Wijsb. 3,6

55 De leefwijze van deze monniken (*gyrovagen*) was oorspronkelijk een eerbare: leven als thuisloze pelgrims voor Christus. Het ging mis toen men de kantjes ervan af ging lopen (*akedia*) (vgl. Cassianus, *De institutis coenobiorum* 10,5-6).

willen, denken alleen aan lekker eten en drinken, en zijn in alle opzichten nog slechter dan de sarabaïeten.⁵⁶

[12] Over de armzalige manier waarop al die lieden leven kunnen we beter zwijgen dan spreken. [13] We laten hen dus maar voor wat ze zijn en richten ons op de voortreffelijke soort van de cenobieten. Voor hen willen we nu met hulp van de Heer richtlijnen geven.⁵⁷

Eigenschappen van de abt

(2) [1] Een abt die waardig is om leiding te geven aan een klooster is zich altijd van zijn positie bewust en maakt zijn titel van ‘overste’ metterdaad waar.⁵⁸ [2] Want binnen het klooster geldt hij als plaatsvervanger van Christus, aangezien hij op dezelfde wijze wordt aangesproken. [3] Zoals de Apostel zegt: *U hebt een geest van kindschap ontvangen, die ons doet uitroepen: Abba, Vader!*⁵⁹

[4] De abt wijkt dan ook in alles wat hij onderricht, bepaalt of beveelt niet af van de voorschriften van de Heer.⁶⁰ [5] Zijn orders en instructie laten juist de desem⁶¹ van goddelijke gerechtigheid in het innerlijk van zijn leerlingen doordringen. [6] De abt denkt er steeds aan dat zowel zijn instructie als de gehoorzaamheid van zijn leerlingen onderzocht

56 De stabiliteit die Benedictus voor ogen staat krijgt een tweevoudige betekenis: stabiliteit van plaats en stabiliteit in de gemeenschap. Beide zijn in het monastieke leven van eminent belang (vgl. *Regula Magistri* 64,2; *RB* 4,78). Aan Augustinus wordt toegeschreven: *ubi stabilitas, ibi religio*; vrij vertaald: op de plaats waar je woont, daar openbaart zich je godsvrucht.

57 De hulp van de Heer staat bij Benedictus voor de genade van God. Het monastieke leven is daarom wezenlijk religieus. Deze levensvorm is in een puur gesecculariseerde vorm niet denkbaar. Op het einde van de Regel (*RB* 73,8-9), waar het gaat om vasthoudendheid met hulp van Christus, komt dezelfde formulering nog een keer terug.

58 Door naar de ‘eigenschappen’ van de abt te vragen, wordt meteen duidelijk dat voor deze functie naast specifieke vaardigheden vooral persoonlijke authenticiteit nodig is: hoe echt is iemand in zijn relatie tot God? (vgl. Mat. 5,48; Luc. 6,36).

59 Het begrip ‘vader’ (Rom. 8,15) doelt bij Benedictus eerder op de zachtmoedige en nederige Christus dan op het strenge beeld van de geestelijke vader zoals in het vroege monnikendom.

60 De abt krijgt hier het ambt van ‘leraar’, een van de oudste kerkelijke ambten waarvoor Jezus zelf het voorbeeld is: de leraar die gerechtigheid brengt (*Didache* 11,1-2).

61 Vgl. Mat. 13,33

zullen worden bij het vreeswekkend oordeel Gods. [7] Hij beseft dat het de herder wordt aangerekend wanneer de Huisvader maar weinig voordeel van de schapen ondervindt.⁶² [8] Alleen in het geval dat de herder zijn onrustige of ongehoorzame kudde alle aandacht heeft gegeven en alles tegen de misstanden heeft gedaan [9] gaat hij vrijuit in het oordeel van de Heer. Met de Profeet kan hij dan tot de Heer zeggen: *Ik heb uw gerechtigheid niet in mijn hart geheim gehouden en gesproken van uw waarheid en redding*⁶³ *maar zij hebben mij veracht en links laten liggen.*⁶⁴ [10] Zijn weerspannige schapen krijgen dan ten slotte hun straf: ze gaan ten onder in de dood.

[11] Wie de titel ‘abt’ aanvaardt moet zijn leerlingen op twee manieren leiden en onderrichten: [12] in woorden maar meer nog in daden laat hij zien wat goed en heilig is. Zo kan hij ontvankelijke leerlingen de geboden van de Heer aanreiken in woorden, en intussen de verharderen van hart⁶⁵ en eenvoudigen van geest de goddelijke voorschriften metterdaad voordoen. [13] Bij alles waarvan hij zijn leerlingen onderwijst dat het verkeerd is, hoort hij zelf het goede voorbeeld te geven. Anders leest hij anderen wel de les maar wordt hij zelf afgekeurd [14] en krijgt hij nog eens als zondaar van God te horen: *Waartoe rept u van mijn gerechtigheid en neemt u mijn verbond in de mond? U haat veeleer mijn tucht en werpt mijn woorden verre van u!*⁶⁶ en: [15] *U zag wel de splinter in het oog van uw broeder, maar niet de balk in uw eigen oog.*⁶⁷

[16] In het klooster handelt hij zonder aanzien des persoons.⁶⁸ [17] Hij heeft de een niet meer lief dan de ander, behalve wanneer hij merkt dat

62 Het bijbelse ambt van ‘herder’ wordt hier eveneens aan de abt toegeschreven. De symboliek van de herder werd in het oude christendom met die van de huisvader (*paterfamilias*) verbonden, naar het voorbeeld van Christus zelf (vgl. Hilarius van Poitiers, *Commentorium in Matthaum* 20,5). De abt draagt hiermee de verantwoordelijkheid voor het welzijn van de hele gemeenschap.

63 Ps. 40,11

64 Jes. 1,2; Ez. 20,27

65 Jes. 46,12

66 Ps. 50,16-17

67 Vgl. Mat. 7,3-5; Luc. 6,41-42. Weer zien we hoe Benedictus vanuit bijbelse bron het goede voorbeeld van de abt onderstreept (vgl. 1 Kor. 4,16).

68 Maatschappelijke ongelijkheid vormde een serieus probleem voor de vroege christelijke gemeenschappen (1 Kor. 11,22), ook in de kloosters. Vandaar dat in verschillende leefregels getracht wordt om het individu naar de maatstaven van het evangelie te beoordelen en niet naar zijn stand of herkomst. De liefde van de overste wordt